

**REPERE ÎN:
SOCIOLOGIA RELAȚIILOR
INTERNAȚIONALE**

NEDELCU ELENA

**REPERE ÎN:
SOCIOLOGIA RELAȚIILOR
INTERNAȚIONALE**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Tehnoredactare computerizată: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2010
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
Bd. Nicolae Bălcescu nr. 33
sect. 1, București.
Tel. / fax: (021) 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEDELCU, ELENA

Repere în sociologia relațiilor internaționale / Nedelcu Elena. -
București : Editura Universitară, 2010
Bibliogr.
ISBN 978-973-749-886-1

316:327(100)

© Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii Universitare.

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-973-749-886-1

CUPRINS

CAPITOLUL I	
OBIECTUL SOCIOLOGIEI RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI LOCUL EI ÎN ANSAMBLUL ȘTIINȚELOR SOCIALE	7
1. Importanța sociologiei relațiilor internaționale	7
2. Locul sociologiei relațiilor internaționale în ansamblul științelor sociale	9
3. Obiectul de studiu al disciplinei Sociologiei Relațiilor Internaționale	14
4. Variabile cheie: Sistem internațional și relații internaționale	15
Capitolul II	
TEORII ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI ALE SCHIMBĂRII MACROSOCIALE	18
1. Idealims vs. realism	18
2. Teorii privind schimbarea macro-socială	29
Capitolul III	
CULTURA ȘI ORDINEA MONDIALĂ	35
1. Culturi și societăți: delimitări conceptuale	35
2. Diversitatea culturală. Relativism și etnocentrism cultural	40
3. Fundamentele culturale ale comunicării și negocierii în relațiile internaționale	47
4. Cultura politică în noua ordine mondială	52
4.1. Cultura politică și cultura civică: delimitări conceptuale	52
4.2. Spațiul european și cultura democratică	53
4.3. Tendințele integrative ale culturii civice în era globalizării	54
4.4. Cultura politică românească: cultura democratică?	58
4.4.1. Cunoașterea politică	58
4.4.2. Atitudini și sentimente în raport cu sistemul politic	60
4.4.3. Participarea politico-civică	61
CAPITOLUL IV	
ACTORII SCENEI MONDIALE	67
1. Statele naționale și raportul de forțe	67
2. Sistemul interstatal. Interacțiunea variabilelor interne și externe	70
3. Multiplicarea actorilor pe scena mondială și creșterea complexității lumii	73
3.1. Organizațiile internaționale și „suveranitatea agregată”	82
3.2. Actorii „din umbră”	84
3.3. Proliferarea transnaționalității: forme și efecte	87

CAPITOLUL V

DIPLOMAȚIA	95
1. Scurt istoric, definiție și funcții	95
2. Negocierea - funcția centrală a diplomației	101
2.1. Definiția negocierii	101
2.2. Principii fundamentale în negocierea internațională	102
2.3. Clasificarea negocierilor în relațiile internaționale	105
2.4. Calitățile negociatorului	107
3. Practicile vicioase	108

Capitolul VI**REGLEMENTAREA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE: RESURSELE DREPTULUI**

.....	116
1. Recunoașterea dreptului internațional în relațiile dintre state	116
2. Forța sistemului normativ. Conceptul de suveranitate în dreptul internațional.	117
3. Drepturile omului – o formă de justiție universală în societatea contemporană	120
4. Drepturile și libertățile fundamentale ale omului – principiu fundamental de Drept Internațional Public. Organisme care le protejează.	125
5. Protecția drepturilor fundamentale ale omului	129
5.1. Conlucrarea internațională pentru drepturile omului. Rolul O.N.U.	129
5.2. Organisme pentru protecția și garantarea drepturilor omului cu caracter de universalitate	133

CAPITOLUL VII

RECURSUL LA FORȚĂ ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE	146
1. Arma economică	146
2. Arma militară	148
3. Războiul și noua ordine mondială	150
3.1. Conflictele în noua ordine a lumii: viziunea lui Carl Schmitt	151
4. Pace vs. recurgere la forță	152
5. Rolul NATO în stabilizarea lumii	156
Anexa 1	160
Anexa 2	187
Bibliografie	193

Capitolul I

OBIECTUL SOCIOLOGIEI RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI LOCUL EI ÎN ANSAMBLUL ȘTIINȚELOR SOCIALE

- 1. Importanța sociologiei relațiilor internaționale**
- 2. Locul în ansamblul științelor sociale**
- 3. Obiectul de studiu**
- 4. Variabile centrale**

1. Importanța sociologiei relațiilor internaționale

Deschidem acest capitol cu o scurtă pledoarie pentru sociologia relațiilor internaționale ramură a sociologiei generale. Pentru început, vă propunem să descoperim împreună importanța cunoașterii sociologice urmând ca mai apoi să analizăm locul și specificul sociologiei relațiilor internaționale în sistemul științelor sociale. Fără să devenim „prizonierii marii explicații” (A. Comte, Karl Marx, etc.), fără să proclamăm sociologia ca „regină a științelor”, să-i acordăm locul bine meritat: să recunoaștem că societatea are nevoie de o știință despre sine, despre faptele sociale ca fapte” exterioare individului, coercitive și generale, are nevoie de o știință menită să descifreze, explice, prevadă, și eventual să propună soluții pentru rezolvarea „problemelor” sociale.

Fără a prelua „păcatul comtian”, aș vrea să reținem totuși viziunea „părintelui” sociologiei asupra scopului ultim al științei în discuție și anume, realizarea „reformei sufletești în sens pozitiv”, dezvoltarea sentimentului social, al apartenenței la comunitate – prin care altruismul ia locul egoismului... Altfel spus, sociologia ar fi o știință care nu se dezice de conștiință, mai mult ar avea menirea de a trezi conștiința individuală și socială, având astfel un rol social imens. Societatea are nevoie de punerea laolaltă a științei și conștiinței, nevoie confirmată de provocările lumii contemporane. „Dacă știința fără conștiință este ruina sufletului” (Rabelais) și o societate fără conștiință este fără busolă, dezorientată, în ultimă instanță anarhică. Astăzi, într-o lume

atomizată, pe alocuri chiar ultraindividualistă, alienată, trezirea conștiinței sociale ar putea părea pentru unii un proiect sociologic mult prea îndrăzneț, chiar utopic, o aspirație donquichotistă.

Deficitul de sentiment, atitudine și conștiință socială se resimte chiar la nivelul „marilor societăți”, cum ar fi SUA (Fukuyama - 2004) și cu atât mai mult la nivelul societăților post-comuniste încă bulversate de schimbările social-structurale și axiologice pe care le parcurg.

De aceea, cred eu, renașterea sociologiei azi ar presupune, paradoxal poate, o întoarcere la începuturile ei, la modul în care erau scrise atunci rosturile ei.

Societatea în ultimul secol a cunoscut mari și profunde schimbări la toate nivelele ei, schimbări pe care sociologia nu le poate ignora. În secolul XIX și prima jumătate al secolului al XX-lea, definirea sociologiei ca știință despre societate, ca proiect menit să studieze manierele de a trăi și acționa împreună, părea a fi mulțumitoare pentru cei mai mulți gânditori. Astăzi o astfel de definiție prin conceptele cheie pe care le propune ridică o mulțime de întrebări: ce înseamnă societate și până unde își poate ea extinde granițele? Ce înseamnă „împreună”: a fi cu familia, vecinii, prietenii, comunitatea, națiunea sau înseamnă mai mult decât atât? Putem vorbi doar despre o societate națională, societate-stat sau putem vorbi și despre o societate internațională, mai mult, despre o societate mondială? Dacă există astfel de societăți internaționale și mondiale, care sunt actorii lor, ce relații există între ei, care este puterea lor, de ce instrumente uzitează, etc.?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, sociologia a trecut printr-un efort de specializare și hibridizare dând naștere sociologiei relațiilor internaționale. Apariția acestei noi ramuri a sociologiei, a stârnit din cele mai diverse reacții în lumea oamenilor de știință. Au apărut voci care au contestat legitimitatea sociologiei relațiilor internaționale manifestându-și scepticismul relativ la identitatea și rolul ei în ansamblul științelor sociale.

Cei mai mulți gânditori au salutat apariția acestei noi științe evidențiind beneficiile cognitive pe care le aduce. Apelul la realitatea socială, la schimbările sociale majore constituie cel mai bun argument în riposta față de cei care-i contestă legitimitatea și care susțin că nu putem vorbi de sociologie decât în interiorul unei societăți delimitate de statul-națiune, deci nu putem vorbi de sociologia relațiilor internaționale pentru că obiectul ei de studiu s-ar situa în afara acestei societăți (naționale).

Trăim azi într-o lume internaționalizată, în plin proces de mondializare în care societatea îmbracă forme diverse și complexe de manifestare pe care sociologia relațiilor internaționale trebuie să le identifice, definească, analizeze. În fața sociologiei apare o nouă și mare provocare: să-și extindă studiul de la

nivelul societății-națiune la nivelul societăților inter-statale și mondiale. Reducând analiza sociologică la nivelul societății-națiune am condamna sociologia la conservatorismul ideologic, am crea un clivaj între obiectivele ei (funcțiile) și evoluția societății, am îndepărta-o de noile realități ale lumii contemporane. Într-o lume în care nici un stat nu mai poate supraviețui de unul singur, nici o organizație nu mai poate funcționa dacă nu-și extinde scopurile și acțiunile dincolo de granițele sale în care orice conflict major are efecte sistemice, în care relațiile sociale îmbracă forma unei țesături tot mai dense și mai variate, rosturile sociologiei relațiilor internaționale nu mai pot fi puse la îndoială. Într-o astfel de lume, nașterea unei conștiințe europene, a unei conștiințe planetare deși anevoioasă devine presantă. Studiind relațiile internaționale ca fapte sociale, analizând efectele relațiilor internaționale asupra societăților, grupurilor, actorilor sociali, sociologia relațiilor internaționale oferă un plus de cunoaștere în domeniu și mai mult decât atât poate contribui mai mult sau mai puțin la formarea unei opinii publice mondiale, la nașterea unei conștiințe planetare – obiectiv care acum pare atât de departe.

2. Locul sociologiei relațiilor internaționale în ansamblul științelor sociale

Dacă R. Aron se plângea că definirea sociologiei este un lucru tare greu, că nu există o unitate de vederi și că este mai simplu să spui ce nu este sociologie decât ce este, cu atât mai îndreptățiti ne simțim noi în a afirma același lucru despre sociologia relațiilor internaționale - o disciplină atât de nouă și care nu duce lipsă de contestatari. Pentru a depăși un prim impas în definirea sociologiei relațiilor internaționale pentru a încerca să-i prefigurăm obiectul, să începem prin a o delimita de:

- 1 – cunoașterea comună a domeniului relațiilor internaționale
- 2 – celelalte perspective științifice care studiază acest domeniu (sau altfel spus să analizăm raporturile dintre sociologia relațiilor internaționale și celelalte științe cu care își dispută domeniul relațiilor internaționale).

1) Dat fiind că emergența internaționalului în viața societăților, organizațiilor, comunităților, este în continuă creștere, crește și frecvența cu care cetățenii formulează opinii mai mult sau mai puțin avizate privind la relațiile internaționale, rolul jucat de state pe scena mondială. Astfel, românii speră ca integrarea să le aducă automat și bunăstarea, îi așteaptă pe „salvatorii” americani din ‘44, „americani au fost convinși că victoria în războiul cu Vietnam va fi „piece of cake” etc. Sociologia relațiilor internaționale trebuie să se delimiteze de opiniile, prejudecățile, de generalizările afective ale experienței comune,

de ceea ce se cheamă cunoaștere comună sau sociologia bunului simț și să-și întemeieze analiza pe un efort cognitiv specializat pe cercetări sistematice și utilizarea unor metode adecvate (ca oricare știință socială). Analiza sociologică nu poate privilegia un factor în detrimentul altora, ea trebuie să ia în calcul ansamblul variabilelor și mizelor ce intră în joc pe scena mondială.

O altă capcană în care ar putea cădea sociologia relațiilor internaționale (ca și sociologia politică) este cea ideologică. Abordarea partinic-ideologică este improprie investigației științifice. Nu ne putem aștepta la descrieri și explicații pertinente privind caracteristicile societății internaționale, evoluția și consecințele sociale ale procesului mondializării, de la partizanii ideologiilor naționaliste. Tocmai de aceea, pentru a furniza informații științifice cu privire la acest domeniu distinct al realității sociale, sociologia relațiilor internaționale este somată să se delimiteze de „tezele”, „postulatele”, „legile” formulate de diverși ideologi care se autoproclamă „analști politici ai relațiilor internaționale”.

2) Domeniul relațiilor internaționale este studiat de o mulțime de alte științe sociale: istorie, politologie, sociologie politică, economie, drept, teoria relațiilor internaționale ș.a.

Stabilirea identității, specificității acestei noi discipline - sociologia relațiilor internaționale – ne obligă la discutarea raporturilor pe care ea le are cu celelalte discipline cu care își dispută obiectul de studiu.

Nu propun o prezentare exhaustivă a acestor raporturi, ci mai degrabă surprinderea câtorva conexiuni, intersecții și diferențe ce pot ajuta la dezvoltarea identității sociologiei relațiilor internaționale, a particularității obiectului său de studiu. Din motive (economice) demersul meu urmărește „rezolvarea” acestei probleme în doi pași:

a) analiza relației: dintre sociologia relațiilor internaționale – sociologia politică și politologie

a) surprinderea conexiunilor și delimitărilor dintre sociologia relațiilor internaționale și teoria relațiilor internaționale.

1. Sociologia relațiilor internaționale pentru cei mai mulți cercetători în domeniul științelor sociale a luat naștere din sociologia politică, apare deci ca o subramură a sociologiei politice la fel ca sociologia revoluției sau sociologia schimbării. Sociologia politică a apărut din nevoia de specializare, constituindu-se ca un domeniu hibrid și totodată ca una dintre cele mai dezvoltate ramuri ale sociologiei. În cadrul societății moderne, politicul ocupând un loc privilegiat, nevoia de a-l examina sociologic a crescut pe măsură dând naștere în cele din urmă sociologiei politice. Preocupările ei în domeniul politicii externe, relațiilor internaționale dacă nu lipseau cu desăvârșire erau oricum

insuficiente, ea fiind centrată, mai degrabă, pe analiza politicului în interiorul unei societăți. Schimbările produse pe scena lumii după primul și mai ales după cel de-al doilea Război Mondial necesitau cercetarea neîntârziată a relațiilor internaționale și din perspectivă sociologică. Printr-un nou efort de recombinație, hibridare a cunoștințelor privind relațiile internaționale furnizate de celelalte științe sociale se dă naștere sociologiei relațiilor internaționale. În timp ce **sociologia politică** studiază politicul ca domeniu al socialului, sociologia relațiilor internaționale se rezumă la a cerceta ceea ce încă mai numim „politică externă” (mai corect relații internaționale) din punct de vedere social. Dacă sociologia politică studiază procesele sociale care determină comportamentele politice, sociologia relațiilor internaționale este interesată de fundamentul social al comportamentelor politice pe scena lumii. La fel ca și sociologia politică, subdisciplina ei - sociologia relațiilor internaționale s-a eliberat de dihotomiile ideologice care mult timp au umbrit dezbaterile politice – determinându-l, pe M. Weber, în urmă cu câteva decenii, să se declare ostentativ antimetafizician, ca inamic declarat al „marii explicații”.

Chiar dacă, la fel ca și sociologia politică, sociologia relațiilor internaționale nu poate exista fără o cercetare comparativă, fapt ce în mod inevitabil duce la formularea unei teorii, aceasta de pe urmă nici nu se confundă cu ideologia, nici nu emite pretenții holistice.

Există puncte de vedere care susțin că sociologia relațiilor internaționale își trage seva din **politologie**, ca știință a guvernării societății, ca știință care studiază fenomenele, procesele, instituțiile și actorii politici, ca știință care s-a specializat în studiul structurilor și funcționării specifice a sistemului politic. Aceste puncte de vedere subestimează rolul sociologiei politice în constituirea sociologiei relațiilor internaționale, privilegiindu-l pe cel al politologiei și uitând că aceasta de pe urmă a fost puternic influențată de sociologie (cel puțin în prima jumătate a secolului XX, dar nu numai) prin teoriile sale privind socializarea, sistemele, grupurile, leadership-ul etc.

La polul opus există puncte de vedere care susțin că politologia nu este nimic altceva decât sociologie politică (J.P.Cot, J.P.Mounier, „Pour une sociologie politique”, 1975). Încercând să împacă spiritele și manifestându-și echidistanța în raport cu rolul acestor discipline în analiza politicului, Pierre Birnbaum evidențiază caracterul specific al domeniului politic invocând implicit nevoia studierii lui nu numai ca domeniu al socialului (de către sociologie) ci și ca domeniu în sine, cu individualitate specifică în ansamblul său (de către politologie): „Plonjând în istorie, societățile sunt eminentemente conflictuale, politicul nemaifiind nimic altceva decât locul de exprimare și eventual de mediere a opozițiilor sociale. Semn de conflict, politicul nu s-ar putea complet

explica doar prin cauzele pe care le exprimă, ci constituie el însuși o activitate specifică care se derulează într-un anumit loc” (Sociologie de l’état, 1979).

b) Raportul: **teoria relațiilor internaționale – politologie – sociologia relațiilor internaționale**

Teoria relațiilor internaționale se naște odată cu intensificarea preocupărilor pentru înțelegerea păcii și a războiului, după unii autori, după primul Război Mondial, după alții după cel de-al doilea. La început ea s-a confundat cu realismul (în special în SUA unde a luat naștere) doar în Anglia „supraviețuind o tradiție independentă mai veche”. (St. Guzzini)

Cert este că primele catedre de relații internaționale au fost create imediat după primul Război Mondial, scopul lor fiind nu numai teoretic ci și pragmatic. Îngroziți de atrocitățile și distrugerile enorme provocate de respectiva conflagrație mondială cercetătorii doreau înțelegerea cauzelor, consecințelor și descoperirea modalităților de prevenire a războaielor în scopul evitării lor ulterioare.

Dacă la început teoria relațiilor internaționale se rezuma la studiul păcii și al războiului, după cel de-al doilea Război Mondial ea își reorientează cercetarea către relațiile internaționale înțelese ca interacțiuni reciproce politico-militare între state deci, ca studiu al relațiilor externe ale statelor. Se trece de la înțelegerea conflictului ca temă de bază a relațiilor internaționale (John Burton, 1986) la conceperea relațiilor internaționale ca „ fluxuri care traversează granița” (Marcel Merle, 1982). Astfel definită ea este o ramură a politologiei, spre deosebire de aceasta de pe urmă fiind interesată în special și în primul rând de politica externă a statelor, de relațiile internaționale. Este și punctul de vedere al lui Morgenthau (reprezentant de seamă al realismului) care încearcă să delimiteze o sferă politică independentă care să includă relațiile interstatale sugerând astfel că teoria relațiilor internaționale este o subdisciplină a științelor politice. Într-un astfel de context sociologia relațiilor internaționale pare a fi în raporturi mai strânse cu teoria relațiilor internaționale decât cu politologia. Practic obiectul ei de studiu se confundă cu cel al teoriei relațiilor internaționale nu însă și metodologia cercetării și nici perspectiva analizei, ambele păstrându-și specificitatea sociologică.

Într-o astfel de viziune, sociologia relațiilor internaționale este o subdisciplină a sociologiei politice, iar teoria relațiilor internaționale este o subdisciplină a politologiei, discipline diferite dar care-și furnizează reciproc informații, își împrumută metode și se completează reciproc.

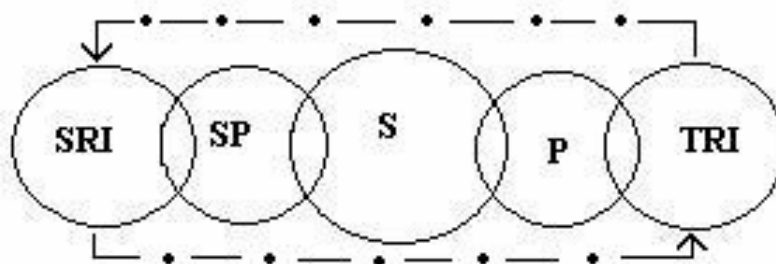
Dar pentru ca lucrurile să nu pară prea simple în contrapartidă există autori care neagă orice legătură dintre teoria relațiilor internaționale și științele politice și chiar științele sociale. R. Aron susține că există diferențe calitative

nete între politica internă și cea externă, că realitățile internaționale sunt calitativ diferite de cele economice și politice, cu alte cuvinte de științele sociale. Și mai tranșant este M. Wright (1966) atunci când afirmă că relațiile internaționale nu se supun legilor progresului ci numai ale repetițiilor și de aceea politica tradițională ca și teoriile științelor moderne sunt la fel de inutile pentru studiul relațiilor internaționale.

Să ne oprim aici cu prezentarea polemicilor privind locul sociologiei relațiilor internaționale în ansamblul științelor sociale concluzionând că deși apariția acestei tinere discipline este incontestabilă, după unii autori rămâne contestabilă precizia demarcării și intersectării ei cu teoria relațiilor internaționale, cu științele politice precum și forța cu care își afirmă identitatea.

Până aici am încercat să demonstrăm că sociologia relațiilor internaționale este o subdisciplină a sociologiei politice și că ea se delimitează de ideologia, prejudecățile, opiniile, viziunile normativ-speculative privind relațiile internaționale. Referitor la ultima delimitare ar trebui să mai spunem că sociologia relațiilor internaționale nu își propune să analizeze cum ar trebui să arate scena mondială, ce tipuri de relații ar trebui să existe între actorii lumii, ce forme ar trebui să îmbrace cooperarea internațională etc. Ea studiază cum este de fapt realitatea internațională, cum interacționează actorii în cadrul acestei realități, etc.

În continuare vom încerca să completăm aceste aspecte generale cu unele mai concrete și mai definitorii ale sociologiei relațiilor internaționale în vederea identificării obiectului său de studiu.

Legendă:

SRI = sociologia relațiilor internaționale

SP = sociologia politică

S = sociologie

P = politologie

TRI = teoria relațiilor internaționale

3. Obiectul de studiu al disciplinei Sociologia Relațiilor Internaționale

La modul general, sociologia relațiilor internaționale studiază faptele internaționale ca fapte sociale („exterioare individului, coercitive, generale” – E. Durkheim). Cu alte cuvinte, ea este interesată de analiza fundamentelor sociale, a evoluției și formelor de manifestare a fenomenelor calificate ca internaționale. În plus, ea studiază actorii evenimentelor internaționale, puterea și obiectivele lor, mijloacele la care apelează, explorează și sistematizează diversitatea instrumentelor și tehnicilor acțiunii internaționale: diplomația, recursul la forță, utilizările dreptului.

Sociologia relațiilor internaționale are ca obiectiv sublinierea continuităților și discontinuităților din modurile de acțiune internațională, constrângerile și dinamicele (inerețe acestora) la realizarea cărora contribuie actorii scenei mondiale și în care și ei sunt prinși la rândul lor mai mult sau mai puțin voluntar (G.Devin, 2002). Am putea spune că, actorii internaționali sunt și subiect și obiect al faptelor internaționale: pe de-o parte ei impun anumite reglementări, ritmuri de evoluție (subiect), pe de alta ei trebuie să se subscrie acestora (obiect). Raporturile SUA cu OMC sunt relevante în acest sens.

Sociologia relațiilor internaționale propune o privire riguroasă asupra relațiilor internaționale ca realități sociale atât la nivelul micro al actorilor (statelor etc.) cât și la nivelul macro al ansamblurilor pe care aceștia le alcătuiesc (ONU, NATO etc.). G. Devin propune o perspectivă sociologică a relațiilor internaționale în cadrul căreia empiricul nu este separat de teoretic, istoria - de prezent, analiza continuităților - de reflecția asupra schimbării. Sociologia relațiilor internaționale studiază și evenimentele internaționale (războaie, revoluții etc.) dar nu numai, și nu în primul rând evenimentele internaționale. Accentul ei cade pe faptele internaționale ca fapte sociale și nu pe evenimente, pe analiza sociologică și nu pe cea istorică, pe datele culese din investigația empirică și nu pe raționalizarea lor retrospectivă, pe descrierea și explicarea unui fapt internațional și nu pe interpretări speculative. Numai așa putem distinge între sociologia relațiilor internaționale și filosofia relațiilor internaționale, între un sociolog și un analist politic.

Sfera de cuprindere a relațiilor internaționale propusă de sociologia relațiilor internaționale este foarte generoasă: sunt incluse aici totalitatea formelor de relaționare dintre membrii societăților luate separat, fie ele statale sau nonstatale (Holsti, 1992).

Perspectiva sociologică asupra relațiilor internaționale propune articularea naționalului cu internaționalul, a nivelului micro cu cel macrosocial, a continuității cu discontinuitatea, a repetabilității cu unicitatea rezultând astfel o disciplină hibrid, de sinteză, fundamentată în principal pe investigația empirică.

„Convingerea noastră este că, explorarea realității internaționale de către sociologia relațiilor internaționale nu presupune în primul rând sintetizarea teoriilor pe cât de repede formulate, tot pe atât de repede demodate ci, mai degrabă, și mai ales dezvoltarea studiilor empirice.” (G. Devin, 2002). Cu alte cuvinte, abordarea sociologiei relațiilor internaționale de către sociologul francez mai sus menționat nu urmărește o trecere în revistă a principalelor teorii privind Relațiile Internaționale, dar nici nu le ignoră, ea fiind centrată mai degrabă pe sintetizarea datelor empirice rezultate din cercetarea realității internaționale.

Un alt sociolog francez contemporan, Lahouari Addi propune o perspectivă oarecum diferită asupra studiului relațiilor internaționale, asupra locului pe care diferitele teorii relațiilor internaționale trebuie să-l ocupe în problematica sociologiei relațiilor internaționale. El susține că sociologia relațiilor internaționale are ca obiectiv central analiza scenei mondiale din perspectiva diferitelor teorii privind Relațiile Internaționale, „traversând categoriile de sistem social, societate internațională compusă din state, societate mondială formată din actori statali și nonstatali conexați prin diverse legături transnationale”.

Această nouă disciplină trebuie să-și focalizeze atenția asupra a două chestiuni principale:

a) conceptul de societate în relațiile internaționale

b) paradigmele concurente ce oferă politicianilor, cercetătorilor, universitarilor, instrumente de percepție a raporturilor mondiale.

Fie că sunt pacifiste sau belicoase, aceste raporturi delimitează un spațiu în cadrul căruia se derulează activități sociale la un nivel suprastatal. Acestea de pe urmă solicită elaborarea unei sociologii a scenei mondiale, menite să analizeze atât fluxurile internaționale cât și dinamicile locale care le alimentează (Lahouari Addi, 2006).

Încheiem constatând că, deși încă foarte tânără această disciplină a reușit încă de pe acum să-și demonstreze utilitatea: chiar și cei care-i contestă identitatea, recunosc că cercetările sociologice ale relațiilor internaționale oferă piste fertile studiilor politice internaționale, contribuie la clarificarea unor concepte și subiecte-cheie privind relațiile internaționale.

4. Variabile cheie: Sistem internațional și relații internaționale

Deși atât de util în explicarea lumii contemporane, conceptul de sistem internațional sau societate internațională a stârnit nenumărate controverse. Dacă pentru *realism*, societatea internațională este o contradicție în termeni, pentru că nu există contracte între state (acestea aflându-se în faza presocietală), pentru *revoluționarism*, existența ei este indubitabilă și totodată, contrară membrilor săi.

În viziunea lui Martin Wight, societatea internațională este expresia cooperării în afacerile internaționale, existenței unui sistem diplomatic, legilor și instituțiilor internaționale care complică sau modifică activitatea politicii de putere. Ea este cea mai cuprinzătoare societate de pe pământ fiind definită de următoarele particularități esențiale:

- Este o societate unică, alcătuită din alte societăți mai organizate, numite state. Cu alte cuvinte, membrii ei sunt statele.

- Numărul membrilor săi este totdeauna mai mic (de ordinul sutelor) decât cel al unei societăți obișnuite (de ordinul milioane)

- Membrii ei sunt mult mai eterogeni decât cei ai unei societăți obișnuite (statale). Există mari diferențe între ei în privința dimensiunii teritoriale, poziției, resurselor geografice, populației, idealurilor culturale și aranjamentelor sociale.

- Membrii ei sunt, în general, nemuritori. În orice caz, depășesc cu mult durata de viață a oamenilor. Această caracteristică împieteză asupra unității sale. "Așa cum ne arată descrierea Olimpului lui Homer, o societate de nemuritori (ce nu pot fi constrânși să se supună) va fi mai puțin unită decât una de muritori" (Martin Wight, 1998).

Absența unui stat mondial și coexistența unui număr mare de state suverane nu anulează termenul de societate internațională, nu condamnă politica internațională la starea de conflict, la războaie permanente. Cea mai importantă dovadă a existenței societății internaționale în concepția autorului mai sus citat o constituie apariția dreptului internațional.

Alți gânditori consideră că de fapt, expresia de sistem (societate) internațional este greșită (G. Devin, 2002). Mai întâi pentru că analogia implicită cu sistemele naționale maschează deficiența esențială și particularitatea majoră a sistemului internațional ale cărui modalități de reglementare sunt imperfecte și care nu dispune de o autoritate politică superioară autorității membrilor săi, fiind „un corp fără cap” după expresia lui Marcel Merle (1988). Apoi, dacă sistemul internațional este o rețea de relații la scară planetară, el postulează conexiunea generalizată a diferitelor elemente ale acestei rețele, ceea ce pentru moment este destul de discutabil: „nenumăratele sarcini în alb”, sau „ascultarea nu are loc” (după Braudel, 1970). Construcția, adesea anevoioasă a sub-sistemelor sale (nu știm după care criterii: geografice, funcționale sau culturale?) ne poate tenta să realizăm legătura, dar complexitatea conceptualizărilor nu este pe măsura generalităților pe care se sprijină.

În concluzie, expresia „sistem internațional” a suscitat o literatură abundentă fără a fi clarificată cu adevărat nici azi, fără a orienta cu adevărat cercetările în direcții precise. Ea a avut totuși succes datorită flexibilității utilizării sale. În fond, făcând apel la acest concept nu facem decât să ne

reprezentăm relațiile dintre un anumit număr de actori dincolo de frontierele naționale, vizând adesea cadrul și rezultatul acestor relații la un moment dat.

Relațiile internaționale, raporturile dintre actorii scenei mondiale reprezintă o a doua variabilă cheie vehiculată de sociologia și teoria relațiilor internaționale.

Din punct de vedere sociologic susține G. Devin, relațiile internaționale pot să apară sub două forme esențiale: ca relații de interacțiune sau ca relații de interdependență

Relațiile de interacțiune sunt cele în cadrul cărora modificările comportamentului unui actor în acțiune antrenează modificările întregii relații (relației în integralitatea ei).

Exemplu în relațiile de securitate: adoptarea unei noi măsuri de apărare de către un stat, percepută de altul ca o creștere a amenințării, provoacă la rândul ei o contra-măsură și alimentează procesul de escaladare.

De menționat că acest tip de relații se desfășoară într-un mediu competitiv, așa se și explică efectele pe care le are la nivelul ansamblului.

În timp ce relațiile de interacțiune sunt însoțite adesea de efectele competiției, relațiile de interdependență produc mai degrabă efecte de agregare: aici, actorii operează alegeri care luate în mod individual sunt marginale (neseemnificative) dar care cumulative, sunt de natură să modifice ansamblul relațiilor. Exemplu: luate una câte una, tranzacțiile financiare internaționale nu contează prea mult, dar când creșterea lor cumulată trece de sute și chiar mii de miliarde de dolari pe zi, piețele financiare dobândesc o autonomie și o capacitate de influență cu care statele trebuie să cadă la învoială în definirea politicii lor economice și monetare.

La modul general, creșterea sub orice formă a fluxurilor transfrontaliere – comerciale, comunicaționale, de migrație – provoacă efecte emergente sau perverse (ruptura procedurilor existente, căutarea unor noi reglementări), adică, fără a fi în mod explicit dorite de actori ele rezultă din chiar situația lor de interdependență (Boudon, 1979).

Acest ansamblu al relațiilor aplicat la spațiul extins al lumii conduce către analizarea internaționalului ca sistem.